

CUPRINS

PREFAȚĂ	9
INTRODUCERE	11

Capitolul 1

INTERES FAȚĂ DE POLITICĂ ȘI ATAȘAMENT PARTINIC	17
1.1. Interesul față de politică.....	17
1.1.1. Cinismul politic	23
1.2. Atașamentul partinic.....	25
1.3. Atașament față de partidele politice în contextul alegerilor prezidențiale 2009.....	28

Capitolul 2

SOCIALIZAREA POLITICĂ: FACTORI EXPLICATIVI

ȘI MANIFESTĂRI	32
2.1. Socializarea politică: Aspecte generale	32
2.2. Socializarea politică de gen.....	37
2.3. Factorii socializării politice	42
2.3.1. Familia	42
2.3.2. Școala	45
2.3.3. Instituțiile religioase	46
2.3.4. Grupurile de indivizi egali ca status.....	47
2.3.5. Mass-media	48
2.3.6. Partidele politice și grupurile de interes	50
2.4. Transmiterea intergenerațională a opțiunilor de ordin politic.....	51
2.4.1. Definiții și rezultate ale studiilor de profil	51
2.4.2. Concordanțe între orientările politice în familie.....	53
2.4.3. Variabile care favorizează transmiterea intergenerațională a opțiunilor politice.....	59
2.5. Manifestări ale socializării politice	79
2.5.1. Încrederea politică	79
2.5.2. Niveluri de încredere politică	85
2.5.3. Democrația și participarea.....	87
2.5.4. Participarea civică	93
2.5.5. Participarea politică.....	95
2.5.6. Boicotul.....	97
2.5.7. Euroscepticismul la nivel european	100

Capitolul 3

STUDII PRIVIND INTERESUL FAȚĂ DE POLITICĂ,

ATAȘAMENTUL PARTINIC ȘI SOCIALIZAREA POLITICĂ 112

3.1. Studiu empiric cu date primare.....	112
3.1.1. Întrebările cercetării. Ipoteze de cercetare.....	112
3.1.2. Descrierea eșantionului studiului.....	113
3.1.2.1. Eșantionul studenților	113
3.1.2.2. Eșantionul mamelor respondente.....	114
3.1.2.3. Eșantionul taților respondenți.....	114
3.1.3. Instrumentul de cercetare: Chestionarul	114
3.1.3.1. Structura chestionarului adresat studenților.....	115
3.1.3.2. Structura chestionarului adresat părinților	116
3.1.4. Procesul de colectare a datelor.....	116
3.1.5. Rezultatele studiului	116
3.1.5.1. Statistici descriptive și frecvențe relative – studenți	116
3.1.5.2. Statistici descriptive și frecvențe relative – părinți.....	118
3.1.5.3. Analiza de regresie	119
3.1.5.4. Analiza concordanțelor dintre raportările studenților la politică și cele ale părinților..	121
3.1.6. Concluziile primului studiu	126
3.2. Studiu empiric cu date secundare ESS (I).....	128
3.2.1. Interesul față de politică și funcționarea democrației: Analiză de corelație bivariată.....	129
3.2.2.1. Analiza consistenței interne a instrumentului de colectare a datelor.....	134
3.2.2.2. Analiza legăturii dintre euroscepticism, participare politică și civică cu ajutorul regresiei liniare multiple	136
3.3. Studiu empiric cu date secundare ESS (II): Interesul față de politică	138

CONCLUZII, PROPUNERI ȘI DIRECȚII DE CERCETARE 153

BIBLIOGRAFIE..... 167

ANEXE 193

INTRODUCERE

La nivel internațional, studiile referitoare la interesul față de politică, atașamentul partinic și opinia cetățenilor referitoare la viața și activitatea politică constituie o preocupare continuă a sociologiei contemporane. În România, astfel de studii au început să ia amploare în ultimele două decenii, pe fondul schimbărilor politice și a metamorfozelor care au făcut ca țara noastră să fie integrată la nivel geo-politic în diverse structuri, precum Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) și Uniunea Europeană (UE). Pe de altă parte, creșterea valorică a școlilor de sociologie și politologie la nivel național, precum și colaborările cu instituții de educație și cercetare în domeniul sociologiei politice au determinat abordarea unor tematici fundamentale.

Interesul față de politică și atașamentul partinic reprezintă o arie importantă de studiu în cadrul sociologiei politice. Cele două concepte reprezintă, totodată și o orientare constantă a studiilor culturale din societatea europeană preocupate să explice interesul indivizilor față de procesele democratice complexe. Studiul interesului politic și al atașamentului partinic constituie o zonă crucială în cadrul sociologiei politice, evidențiindu-se ca domenii cheie în analiza societăților europene. Aceste domenii sunt esențiale în înțelegerea modului în care indivizii interacționează cu procesele democratice considerate a fi sofisticate. Astfel, putem afirma că în societățile contemporane, caracterizate de o evoluție dinamică în relația dintre individ și structurile politice, studiile sociologice joacă un rol fundamental în elucidarea mecanismelor prin care cetățenii se angajează în procese democratice, cum ar fi alegerile. Factorii socio-demografici, precum vârsta, locul de rezidență, nivelul de educație și orientările atitudinale – încrederea în instituții și în ceilalți, civismul și implicarea civică – sunt adesea analizați pentru a înțelege aceste interacțiuni.

Motivația alegerii acestui subiect de cercetare se datorează pasiunii și apropierii personale față de o serie de teme caracteristice sociologiei politice. Dezbaterile publice pe teme sociologice în strânsă legătură cu interesul cetățenilor față de politică, atașamentul partinic și dorința cetățenilor de a participa civic și democratic la viața comunității, luările de cuvânt cu diverse

prilejuri, dialogurile cu publicul din diverse emisiuni radio-TV, interesul pentru rezultatele cercetărilor statistice și sondajele pe teme din sfera sociologiei politice m-au condus la cercetarea și tratarea subiectului prezentei lucrări care are la bază susținerea tezei de doctorat, în cadrul Universității Babeș Bolyai din Cluj Napoca, în vara anului 2024, sub coordonarea domnului profesor universitar doctor Mircea Comșa.

Scopul și obiectivele cercetării

Scopul cercetării este acela de a explica interesul față de politică în rândul cetățenilor și apariția atașamentului partinic, plecând în special de la familie și transmiterea intergenerațională a atitudinilor și comportamentelor politice. În acest sens vom analiza date culese din cercetări personale în rândul studenților și a familiilor acestora, precum și datele secundare, din ancheta European Social Survey din anul 2018, care conține cele mai recente date despre comportamente și atitudini față de politică ale cetățenilor români, din această mare anchetă omnibus de la nivel european.

Obiectivele cercetării converg spre îndeplinirea scopului acesteia. Un prim obiectiv este înțelegerea modului în care acționează familia ca agent de socializare politică a tinerei generații, precum și a intensității relației dintre diversele grupuri de influență și formarea/consolidarea unor tipologii de comportament electoral (participare, încredere) în vederea evaluării nivelului de interes față de politică și atașamentul partinic al indivizilor. Al doilea obiectiv este explicarea interesului față de politică și atașamentul partinic în rândul studenților din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia și a părinților acestora. Un al treilea obiectiv al cercetării este surprinderea formelor și a modului de participare civică în rândul tinerilor, precum și a nivelului de încredere în clasa politică.

Stadiul cercetărilor

În ceea ce privește stadiul cercetărilor, din documentarea pentru cercetarea de față a reieșit că subiectul interesului față de politică și atașamentul partinic al tinerilor este unul prea puțin abordat în literatura de specialitate din țara noastră, comparativ cu tratarea aceluiași subiect în studiile și cercetările de peste hotare (cu precădere în Statele Unite ale Americii). Din acest motiv, lucrarea de față, sub forma unei cărți de specialitate, valorifică și interpretează informații relevante din studiile și cercetările internaționale publicate cu precădere în limba engleză. Câteva dintre sursele științifice folosite frecvent sunt reviste precum: *American Political Science Review*, *Journal of Politics*, *American*

Journal of Political Science, Sociological Science, Eurobarometrul, European Journal of Political Research, sau alte publicații prestigioase ale școlilor anglo-saxone de sociologie politică, de la universități precum Harvard sau Cambridge despre a căror influență în spațiul european s-a vorbit suficient de mult. O altă precizare importantă este aceea că tratarea subiectului într-o astfel de manieră, alături de cercetarea întreprinsă în rândul studenților și părinților privind interesul lor față de politică și atașamentul partinic, dar și opinia acestora referitoare la participarea civică constituie demersuri originale și oarecum rar întâlnite în spațiul sociologiei românești. Această contribuție reiese și din faptul că literatura științifică românească referitoare la o astfel de temă este una destul de redusă în comparație cu studiile de specialitate disponibile în literatura internațională.

Limitele cercetării

Demersul colectării informațiilor și identificării surselor a fost presărat cu provocări din mai multe considerente: bibliografia mai redusă în limba română referitoare la subiect; situația generată de pandemia COVID-19, care pe termen lung a cauzat închiderea bibliotecilor și a principalelor locații unde se pot găsi lucrări de specialitate, limitând posibilitatea cercetării surselor, extragerii și interpretării informațiilor. Alte cauze sau limitări ar fi: slaba înzestrare a centrelor de cercetare științifică și a bibliotecilor cu lucrări recent publicate privind subiectul tezei de doctorat; accesul mai puțin facil la bazele de date internaționale, acesta fiind limitat de plata unor taxe sau abonamente de acces.

Originalitatea lucrării

Studierea la nivel exploratoriu a interesului față de politică și a atașamentului partinic la nivelul studenților din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia și al părinților acestora poate reprezenta un punct de plecare în încercarea de a măsura transmiterea intergenerațională a interesului față de politică și a atașamentului partinic. Cercetarea și-a propus să ajungă la un model explicativ asupra modului cum concordă, la nivel cognitiv și al atașamentului, structurile de bază ale socializării politice între tineri și părinții acestora. Urmărind o cunoaștere de un alt nivel, dar în raport direct cu cercetarea exploratorie care a stat la baza elaborării ei, lucrarea de față își propune să ajungă la o teoretizare a structurilor sociale care determină un anumit tip de interes față de politică și atașament partinic. De asemenea, lucrarea și-a propus să

valorifice și să analizeze critic peste 300 de cărți și articole științifice relevante pentru aria de cercetare.

În ultimii 20 de ani, la nivelul societăților europene există un trend descendent cu privire la participarea, implicarea și interesul politic al cetățenilor cu ocazia diverselor scrutinuri electorale. Procentul mai ridicat de participare în cazul alegerilor locale poate fi explicat de interacțiunea mai pronunțată a indivizilor cu necesitatea rezolvării problemelor punctuale ale comunități precum taxele și impozitele locale, proiectele de infrastructură, rețeaua de școli și grădinițe (Sabato, 2005). Acest trend descendent se observă și la nivelul societății românești acolo unde participarea la vot a scăzut vizibil după anul 2000 atât în rândul populației adulte, cât și în cazul celei considerate a fi tinere. Abordările noi cu privire la interesul față de politică și atașamentul partinic pleacă de la câteva puncte de vedere consacrate deja. Conform acestor puncte de vedere, politica în ansamblul său nu mai reușește să motiveze mase mari de oameni, incluzând aici atât populația adultă, cât și cea tânără. De asemenea, percepția asupra societății este diferită mai ales în cazul tinerilor.

La nivelul preocupării științifice, cultura democratică și complexitatea manifestării sale ocupă un rol central. Mecanismele care influențează dezvoltarea acestui tip de cultură fundamentală pentru societatea contemporană surprind prin varietatea și variabilitatea constructelor ideologice care stau la baza formării lor. Nivelul culturii democratice poate fi analizat și din această perspectivă a interesului față de politică și al atașamentului ca formă de manifestare a unui afect public față de un construct politic care se manifestă în societate la un moment dat.

Fie că vorbim despre încrederea în instituții sau despre gradul de participare, ne regăsim, de fiecare dată, în situația de a fundamenta un raport explicativ între afinitatea față de un partid politic, o platformă politică și gradul de atașament față de acestea pe o perioadă îndelungată. Interesul față de politică și atașamentul partinic sunt caracteristici fundamentale în educația democratică a indivizilor și își au originea în ceea ce denumim generic, *socializarea politică*. Valorile politice ale unei societăți, atitudinile cetățenilor se transmit prin mecanismele socializării politice, i.e., un proces care urmărește individul sub aspect manifest (sau nu) de-a lungul întregii sale vieți. Procesul de socializare vizează adaptarea personalității individului la normele societății, la sistemul de valori manifeste prin deziderate de ordin politic. Relaționarea cu societatea, lumea înconjurătoare, rigorile unor constructe societale globalizate este de fapt un proces de sorginte politic.

Adaptarea la o lume în schimbare este dezideratul politic al evoluției societății. Chiar și atitudinile de identificare precum autoreprezentările etnice sau de clasă, angajamentele de ordin religios sunt valori de natură politică (Almond, Powell, & Mundt, 1996). În sens practic, adaptarea la cerințele societății contemporane este o condiție care poate fi realizată prin valori de natură politică ce fundamentează raportul indivizilor cu societatea pe care o formează.

Pentru a putea studia adecvat tematica lucrării de față, am plecat de la nevoia clarificării unor aspecte ontologice, respectiv consistența interesului față de politică și atașamentul partinic în interiorul proceselor electorale, în timpul campaniilor electorale, dar și în afara lor. Mai precis, în ultima situație, influența factorilor de tip ideologic se manifestă diferit în raport cu stadiul de dezvoltare al societăților respective sau cu organizarea constituțională a unui stat (Van Deth & Elff, 2004).

Sursele și metodologia cercetării

În cazul prezentei lucrări, definatorii și preponderente sunt sursele din limba engleză, în special revistele din domeniile sociologiei politice și ale politologiei, indexate în baze de date internaționale relevante. Cercetările empirice au fost efectuate pe date primare (colectate în timpul stagiului doctoral) și pe date secundare (preluate din baza de date rezultată în urma ultimei anchete omnibus *European Social Survey 2018 – ESS* care conține și baza de date pentru România).

Din punctul de vedere al metodologiei de cercetare, informațiile relevante identificate în urma consultării surselor bibliografice au fost prelucrate prin intermediul analizei de text (Hinich & Munger, 1997), comparației, deducției, inducției, problematizării și sintezei. Datele primare aferente eșantionului de 606 studenți și părinți au fost colectate prin intermediul anchetei pe bază de chestionar, a cărui structură a fost adaptată după cea a instrumentului utilizat în cadrul rundelor ESS (European Social Survey).

Datele empirice de cercetare (bazele de date) au fost analizate prin tehnici statistice univariate și multivariate. Printre tehnicile utilizate în lucrare evidențiem: analizele univariate, analiza consistenței interne a instrumentului de cercetare prin intermediul coeficientului Cronbach alfa; analiza corelațiilor bivariate prin intermediul coeficientului de corelație Pearson; testul Levene pentru egalitatea varianței; testul *t* pentru eșantioane independente; regresii liniare multiple.

Softul utilizat pentru prelucrările statistice a fost IBM Statistical Package for Social Sciences (SPSS) versiunea 26.